

PETR JANTAČ

PETR PITHART - PŘEDMLUVA
MIROSLAV KEMEL - KARIKATURA

nakladatelství
BOURDON

Samozřejmě, že EU není ideální. To bychom
do ní nepatřili...

POLEMIKA S EUROSKEPTIKEM

ANEB JAK UDĚLAT Z EVROPSKÉ UNIE VELMOC

Petr Jantač

POLEMIKA S EUROSKEPTIKEM
aneb jak udělat z Evropské unie velmoc

Copyright © Petr Jantač, 2022
Cover design © Jiří Dvorský
Illustrations © Miroslav Kemel
Maps and tables © Ladislav Garassy
Czech edition © Bourdon, 2022

ISBN: 978-80-7611-045-8

Tato kniha vyšla za podpory nadace
The SEKYRA FOUNDATION.

SEKYRA
FOUNDATION

PETR JANTAČ

POLEMIKA S EUROSKEPTIKEM

ANEB JAK UDĚLAT Z EVROPSKÉ UNIE VELMOC

PODĚKOVÁNÍ

Tato kniha byla vydána za přispění Nadace
The SEKYRA FOUNDATION

PŘEDMLUVA

Kdysi dávno v „temném středověku“ vedli učení scholastikové své spory takto: vy jste, mistře, vyslovil svůj názor, dejme tomu teologickou tezi, a já, váš oponent, teď musím převyprávět svými, nikoli (mechanicky) vašimi slovy to, co jste právě pravil... Když jsem se o to pokusil, otázel jsem se: tak jste to vskutku myslel, jak jsem to nyní řekl? Teprve když on přitakal a řekl, ano, vystihl jste to, mohl jsem já jako jeho partner v dialogu vynést tezi svoji, dejme tomu polemickou. A tu pak zase on musel převyprávět, opět svými vlastními slovy, aby mohl přijít se svou replikou... Tak se dialog nejspíše poněkud vlekl, ale měl smysl, protože to byl dialog naslouchajících si. I když to tehdy mohl být spor o štěpení kozího chlupu napůl. Ale jindy zase šlo o všechno.

Dnes často jeden druhému skáče do řeči, dychtiví uplatnit to svoje, které nezřídka nenavazuje na to, co řekl ten druhý... Pozorují, jak soused u stolu čeká, až se druhý nadechne, využije jeho odmlčení, aniž ten mohl dokončit větu, myšlenku, odstaví ho bodyčkem z dialogu a začne svůj monolog, který tak mění rozhovor v kakofonii.

Moudré hlavy Evropské unie se kdysi usnesly, že se ani ony, ani ti po nich raději nepokusí vytyčit cílovou podobu oné neopakovatelné, bezprecedentní instituce, která se dnes nazývá Evropská unie (a dříve měla jiná jména podle toho, jak se vyvíjela: Montánní unie, Římské smlouvy, Maastrichtská smlouva, Evropské hospodářské společenství...). Možná se ani neusnesly, nebyli jsme u toho, možná, že se to stalo implicitně, tichým srozuměním. Tím lépe.

Tak či onak platí, že pro uvnitř se otevírající, propojující se, spolupracující, spojující se Evropu neexistuje žádná „konečnost“, po francouzsku tehdy *finalité*. Bylo to nad jiné moudré rozhodnutí,

i když – žádné jiné snad ani možné nebylo. Už dávno by se Unie rozpadla, kdyby si kdysi určila nějakou závaznou cílovou podobu.

Dnes, na konci léta 2020, si pozitivní smysl tohoto vlastně negativního vymezení uvědomujeme víc než kdy jindy. Jsme zrovna někde uprostřed pandemie? Nebo pořád ještě na jejím začátku? Nebo u konce té krize? Nevíme, nikdo to neví. Co se děje a bude dít, je proto ještě nepředvídatelnější než dříve. Ačkoli adjektivum „nepředvídatelný“ se vlastně přece nedá stupňovat. Již se dějí věci před rokem nepředstavitelné.

V této situaci nám autor předkládá spor o budoucnost Unie ve formě dialogu. Má se, musí se, nemá či nesmí se dále integrovat? „Více Evropy“? Jak integrovat i vojensky posilovat, jak ne? Utužovat její vnitřní vazby? Jakými pravidly? Či se má rozvolňovat? Rozpouštět?

Debatu otevírá optimista, který je pro pevnější, suverénnější Unii. Je jím dáma, „paní Petra“. Vypadá to však, že Petra vízi konečného cíle evropského směřování má. Že je to představa Unie federace. Evropští federalisté vám však spolu s ní povědí, že je to cíl zatím vzdálený a že se pro jeho dosažení musí ještě mnoho změnit. Odpůrci této představy ale tvrdí, že nedemokratických (!) prvků federace je v Unii nebezpečně mnoho, někteří dokonce dramaticky varují, že Unie je de facto federací už dnes! A volají na pomoc škrćeným národním státům... Takže vztah k federaci jako ke konečné podobě Unie je spíše širokým kontinuem postojů než cílovou páskou. Tu buď protrhneme, nebo neprotrhneme. Federace členských států Unie je cosi na vzdáleném obzoru: jak se k tomu přibližujeme, tak se nám to vzdaluje. Aspoň zatím. Uvidíme, co s námi udělá pandemie.

Oponentem Petře je skeptik, „pan Václav“. Na rozdíl od mnoha skeptiků je informovaný, zasvěcený, a hlavně není programovým nepřitelem Unie. Petra zase není fanatička, po česku „eurohujerka“. Oba jsou vzácně nepředpojatí, ačkoli si pevně stojí za svým. Je tohle vůbec možné, říkáme si uprostřed hádavé české debaty?

Všechna „pro“ i „proti“ jsou kvalifikovaná, zasvěcená, naslouchavá druhé straně. Občas se Petra s Václavem navzájem špičkuje, ironizují, ale vždycky s plným respektem. Berou se totiž vážně. Člověk žasne, jak dlouho obě strany jako hrdiny tohoto textu baví předkládat či vyvracet další a další argumenty. Ať už baví, nebo nebaví, autor nás jako čtenáře přesvědčuje, že to má smysl, že to stojí za to, ať už to s Evropou a její Uníí dopadne jakkoli.

To je vlastně základní přínos, rozhodující kvalita knihy, kterou máte před sebou. Jistě také přináší spoustu věcných poznatků a informací, čtenáře ale především obohatí způsob, jakým s nimi oba hrdinové nakládají. Jak je přijímají, interpretují, předjímají, navrhují, co s nimi dál. Oba protagonisté debaty si pozorně naslouchají, vyjasňují si stanoviska toho druhého („...tak jste to myslel?“), nic si vzájemně neodpustí a přitom nevědí, zda se vůbec na konci knihy setkají, domluví, zda skončí shodou. Tak by to přece v každé pohádce mělo být: zvítězí nakonec dobro!

Ale tohle není pohádka, to je spor o instituci, která buď evropskou civilizaci zachrání a povznese, nebo potopí, zničí. Na konci knihy o ní víme mnohem víc než na začátku, ale pořád nám není jasné, jak to doopravdy skončí. Protože to už je na nás. A na těch, co přijdou po nás.

Otevřenost dialogu „paní Petry“ a „pana Václava“ je vlastně smyslem, definicí, vysvětlením evropské civilizace. Pointou Evropy jako duchovního díla Evropanů. A vysvětlením smyslu institucí oné civilizace, vždycky poněkud nevístičně pojmenované: mají onu vůli k otevřenosti v proměňujícím se světě chránit a rozvíjet i nadále.

Otevřenost jako vůle k naslouchání i tam, kde nám dosud známa slova nestačí (například Evropský parlament přece není parlament, jako ho známe, ale jiné slovo momentálně nemáme), je protikladem jakékoli ideologičnosti, která vždycky usiluje o definitivní, závazný, koherentní, bezmezerovitý výklad světa tím hnutím, či spíše tím jeho vůdcem, které si onu ideologii osvojí.

Evropa jako otevřenost, jako neukončenost, ba neukončitelnost dialogu je antidotem proti takovým rádoby definitivním výkladům světa, jakými byly nacismus, fašismus, komunismus – ačkoli se tyto expanzivní doktríny zrodily na některých částech evropského kontinentu. Je zatím nejúčinnější obranou proti válkám, které Evropa rodila jednu za druhou a vyvážela je do světa.

Takže přece jen *finalité*? Cílem, „finálem“, je neukončitelný proces hledání optimálního modu soužití?

To se snadno řekne, potěšením čtenáře však nebude tato ani jiné paradoxní definice, ale její konkrétní předvedení. Předvedení dialogem, sporem dvou postojů. Často je trpělivý dialog těch dvou protagonistů i naším vnitřním dialogem: jsou naše alter ega, protože kdekdo máme v sobě kus evropského skeptika a zároveň i kus evropského optimisty.

Tyto spory už dávno nejsou teologické jako za scholastiků, ale spíše teleologické: jde v nich o smysl, jde vůbec o možnost jeho hledání. Nikoli o cíl, ale o cestu. O cestu, kterou charakterizuje nikoli přímka dálnice, ale nespočet malých i velkých křižovatek, o takovou cestu jde. Pandemie nečekaně přidala několik důležitých křižovatek. Když ztratíme tento smysl, smysl cesty, když totiž přehlédneme křižovatky, na kterých bylo třeba volit, propadneme se nejspíše do chaosu. Který může mít různá jména. Nejen úpadek, ale třeba i válka.

Ta už nemyslitelná, mladší generací zapomenutá a nerada jako přepjatá fráze připomínaná válka.

Petr Pithart

Pro evropské ideály jsem schopen jakékoli oběti,

ale jestli nám někdo sáhne na HDP,
tak se neznám !!!

PROLOG

Motto:

Každý si hlídal svoji nezávislost, aniž co udělal, aby skutečně existovala.

Jean Monnet

Celá tahle knížka je fiktivní dialog. Proč fiktivní? Protože jeho účinkující v reálném životě nepotkáte. Jsou to naprosto neživotné figury sloužící jenom jako hlásné trouby určitých názorů. Nemají žádný věk, vzdělání, sociální postavení nebo sexuální orientaci. Mají jenom názory. Jediné, co by mohlo posloužit k bližšímu poznání jejich identity, je skutečnost, že mluví česky.

Dialog v téhle knížce se vede o politice. Nenajdete tu žádný příběh, a tím méně by bylo možno pomýšlet třeba na napsání filmového scénáře, což bývá osudem těch nejvíce úspěšných knih. Tam, kde není příběh, nemusí být ani dějiště, či alespoň nějaké kulisy. V politické debatě jde o myšlenky, názory a argumenty, nikoli o podívanou nebo citový prožitek. Proto k ní postačují pouhé stíny lidí, a nikoli dokonale psychologicky prokreslené postavy jako plody literárního mistrovství.

Nyní již můžeme přikročit k věci a představit účastníky našeho dialogu. Václav je nositelem prastarého a slavného českého jména a také tradiční české skepse k politice. Pochybuje o tom, že evropské národy by mohly vytvořit životaschopné politické společenství přesahující mezivládní spolupráci potřebnou k fungování jednotného evropského trhu. Současnou Evropskou unií považuje za zbyrokratizovanou strukturu, která se stále více zpronevěřuje svému původnímu poslání zaštiťovat obchodní a hospodářskou spolupráci členských států.

Bruselská byrokracie podle Václava nikdy nemůže získat legitimitu k vládnutí nad občany národních států, a proto by se neměla pokoušet národní státy nahrazovat. Bezpečnost evropských národů spolehlivě zajišťuje spojenectví s USA v NATO. Řeči o evropské obraně jsou pouhým pozérstvím euronadšenců, kteří si lehkomyšlně zahrávají se skutečnými bezpečnostními zájmy evropských národů.

Druhým účastníkem debaty je Petra. Její jméno zní ve všech evropských jazycích a symbolizuje kulturní a duchovní jednotu Evropy, kterou vytvářeli v dávných dobách následovníci svatého Petra na papežském stolci v Římě. Petra je nadšeným příznivcem evropské integrace a považuje federalizaci Evropy za přirozené pokračování dosavadního vývoje Evropské unie. Nebude to asi zítra nebo pozítří, ale když se nic nepokazí, jednou se sen generací Evropanů o politickém sjednocení Evropy splní. Evropskou unii je proto třeba chránit před populismem a nacionalismem, aby slibný vývoj k evropské jednotě nebyl předčasně ukončen.

Petra je přesvědčená o nezbytnosti spojení politické a vojenské síly členských států Evropské unie a nachází řadu důvodů, proč by Evropané neměli s integrací v těchto oblastech otálet. Přeměna Evropské unie ve federaci by sice přinesla kýžené spojení sil, jenomže proces federalizace Evropské unie může trvat desítky let. Petra proto přemýšlí, jak proměnit Evropskou unii ve velmoc co nejdříve a obejít se přitom bez Spojených států evropských.

Když se dva lidé s tolik odlišnými názory pustí do debaty o evropské politice, nemůže to skončit jinak než sporem. Jiskrou, která zapálila požár sáhodlouhé polemiky, se stala zmínka o českém předsednictví v Radě Evropské unie.

ROZMLUVA PRVNÍ: Co má prosazovat předsednický stát?

Václav

Česká republika bude podruhé předsedat Evropské unii.

Petra

A co má být?

Václav

Jaképak co má být? Takovou skvělou příležitostí k prosazování českých národních zájmů nesmíme promarnit.

Petra

Jste si vůbec vědom, co jste teď řekl? Představte si předsedu spolku, který ostatním členům po svém zvolení řekne, že jim děkuje za důvěru a že se teď bude věnovat prosazování svých zájmů.

Václav

V politice na takové morální ohledy obvykle není prostor.

Petra

To je mi českých rádoby vlastenců líto, že jejich politika není zatížena morálními ohledy. Ale nacionalistické pojetí předsednictví jako příležitosti k prosazování národních zájmů neobstojí ani z čistě politického hlediska.

Václav

Jak může neobstát něco, co všichni běžně dělají? Jestli je představa předsednictví v Evropské unii jako příležitosti k prosazování národních zájmů tak hrozná, pokuste se ji vyvrátit.

Petra

Když jinak nedáte, první nesrovnalost spočívá ve vaší terminologii. Česko nebude předsedat Evropské unii, ale Radě Evropské unie, což je pouze jeden z pěti nejdůležitějších orgánů Evropské unie.

Václav

To je jenom slovíčkaření.

Petra

Tady nejde o slovíčko, ale o přesné používání pojmů, bez kterého se z každé politické debaty vytratí argumenty a zvrhne se v ideologické blábolení.

Václav

Tak předložte opravdové argumenty. Zatím jsem žádný neslyšel.

Petra

O nejdůležitějších věcech se v Evropské unii nerozhoduje v Radě Evropské unie pod předsednictvím členského státu.

Václav

Opravdu? Ale samozřejmě, podle euronadšenců je nejdůležitější ze všech Evropská komise, která opravdu nerozhoduje podle zájmů členských států, tedy kromě zájmů některých předem vybraných států.

Petra

Měla jsem na mysli jen orgány Evropské unie složené ze zástupců členských států. Nejdůležitější věci se nejprve schválí v Evropské radě a teprve potom se připravují návrhy, o kterých jedná Rada Evropské unie. Od Lisabonské smlouvy má však Evropská rada stálého předsedu a rotující předsednictví členských států se v ní neuplatňuje. Evropské radě Česká republika předsedat nebude.

Václav

Rada Evropské unie, Evropská rada ... Víte, že ruské slovo *sovět*, se kterým má český národ spojené ty nejhorší vzpomínky, znamená česky rada? Kdo se má v té bruselské republice sovětů vyznat?

Petra

Kdo se v tom má vyznat? Přece vy, když chcete debatovat o Evropské unii. A to ještě není všechno. Vedle Evropské rady existuje Rada Evropy, což je mezivládní organizace, která nemá s Evropskou unií nic společného. Pod Radu Evropy patří Evropský soud pro lidská práva ve Štrasburku. Ale zpátky k rozdílu mezi Radou Evropské unie a Evropskou radou. Evropská rada je nejvyšší politický orgán Unie a zasedají v ní šéfové členských států nebo jejich vlád. Členy Rady Evropské unie nejsou premiéři, ale jenom ministři, tedy nikoli šéfové vlád, ale jenom členové vlád. Na druhou stranu má ovšem Rada Evropské unie legislativní pravomoc.

Václav

Poučovat umíte hezky, ale k předsednictví jste pořád s žádným pořádným argumentem nepřišla. To se rozumí samo sebou, že mám na mysli předsednictví v Radě Evropské unie, když mluvím o předsednictví jako příležitosti prosazovat české národní zájmy.

Petra

Je vám známo, že ani v samotné Radě Evropské unie už neplatí beze zbytku předsednictví členského státu? Schůze Rady ve složení ministrů zahraničních věcí připravuje a řídí vysoký představitel Evropské unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku.

Ve složení Rady nazývaném EKOFIN se Rada Evropské unie skládá z ministrů financí a hospodářství členských států. V tomto složení sice členský stát vykonává předsednictví, ale Rada Evropské unie ve složení EKOFIN se o svoji kompetenci dělí s takzvaným Eurosummitem, který byl zřízen smlouvou nazývanou

Rozpočtový pakt (*Fiscal Compact*). Schůze Eurosummitu řídí předseda Evropské rady, nikoli zástupce předsedajícího členského státu. Nejdůležitější politická rozhodnutí v oblasti měnové politiky se dohadují v orgánu zvaném Euroskupina, jehož členy jsou ministři financí ze zemí eurozóny. Česká republika není plnoprávným členem Evropské unie, neboť dosud nezavedla euro. Na Euroskupině proto ani nemá hlasovací právo, natož aby jí předsedala.

Václav

Nezdá se vám, že toho slovíčkaření už bylo dost?

Petra

To je těžké, když vám v debatě o předsednictví v Radě Evropské unie připadá přesné vymezení samotného pojmu předsednictví jako slovíčkaření. Ale dobře, vysvětlím poslední námitku k vašim představám o prosazování národního zájmu. Ta námitka souzní s mojí původní morální výhradou vůči nacionálnímu sobectví při výkonu předsednické funkce, ale současně je ryze politická a nejde u ní o terminologii.

Václav

Co může být v politice důležitějšího než národní zájem?

Petra

I při té největší shovívavosti k nacionalismu je nutno respektovat, že účelem a smyslem existence Evropské unie je nastolování rovnováhy mezi národními zájmy a evropským, nebo chcete-li, celounijním zájmem.

Václav

Vy euronadšenci trpíte utkvělou představou, že existuje něco jako apriorně dané evropské zájmy. To je ale nesmysl. Evropským zájmem se může stát jediné to, na čem se dohodnou členské státy Unie. Evropská komise není odpovědná žádnému členskému státu

a zcela přirozeně jako rozsáhlá byrokratická struktura má své vlastní zájmy. Ta vámi vytoužená rovnováha mezi evropskými a národními zájmy je ve skutečnosti sporem mezi zájmy evropské byrokracie a evropských národů. Rada Evropské unie, které bude Česká republika předsedat, je však orgánem, kde se uplatňují národní zájmy při posuzování návrhů předložených Evropskou komisí.

Petra

Kdyby to bylo opravdu tak, jak jste právě řekl, Evropská unie by už dávno zanikla. Mezi orgány složenými ze zástupců národních států a orgány, které mají hájit evropský zájem, není v Evropské unii rovnováha. Jednoznačně převažují kompetence a vliv Evropské rady a Rady Evropské unie, tedy právě těch orgánů, které reprezentují členské státy. Proto je nezbytné, aby členské státy samotné usilovaly v Evropské radě a v Radě Evropské unie o rovnováhu mezi společným evropským zájmem a partikulárním národním zájmem.

Kdyby se tak členské státy nechovaly, nemohla by Evropská unie dosáhnout svého účelu. Když se čeští politici budou projevovat jako omezení národovci, když budou při předsednictví České republiky v Radě Evropské unie prosazovat pouze české národní zájmy a nezastanou se společného evropského zájmu, české předsednictví nebude úspěšné.

Václav

Jak pro koho. Pro vlastence úspěšné bude.

Petra

Ani pro vlastence. Předsednictví trvá pouhých šest měsíců. Bez nějaké formy kontinuity s činností předcházejícího předsedajícího státu a bez toho, aby navázal také následující předsednický stát, se za všemi aktivitami Česka zavře voda, jakmile skončí jeho předsednictví. Před námi předsedá Francie a ta má silné téma ce-loevropského zájmu.